

Богдан Трифуновић
Градска библиотека
„Владислав Петковић Дис”, Чачак
bogdan@sacak-dis.rs

UDK 027.022(497.11)"1868/
2018"(082)(049.32)

О ЉУДИМА ИЗА ИМЕНА БИБЛИОТЕКЕ

(*Век и њо Библиошке у Краљеву*, ур. Емилија Димовска. Краљево:
Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2018)

Народна библиотека „Стефан Првовенчани” у Краљеву током 2018. године била је посвећена обележавању јубилеја, 150 година постојања читалишта и библиотеке у том граду. Поводом обележавања свог успешног трајања и рада краљевачка Библиотека је, између осталог, организовала свечану академију, дводневни стручни скуп и објавила монографију *Век и њо Библиошке у Краљеву* о најстаријој установи културе у граду на Ибру, која се добрим делом може читати и као културна историја Карановца и Краљева од 1868. године до данас.

Овај значајан јубилеј за културу Србије у целини представља празник за све поклонице културе и књиге, јер како је недавно изречено на отварању нове зграде једне друге библиотеке, данас су библиотеке *места за лечење душе*. А душа се лечи на посебан начин, на месту које је уточиште од свакодневице. Зато су добре библиотеке духовна уточишта у све материјалнијем свету који их окружује. Иако су и оне саме производ мање или веће количине материјала, магија библиотека је садржана у атмосфери сигурности и узвишености, коју читаоци добијају проласком кроз улазна врата, шетњом кроз редове полица или прелиставањем књига и часописа. За све кориснике библиотека, она „њихова”, најчешће најближа школи, кући или послу, јесте и најважнија. Можда и није најлепша, углавном није најмодернија нити располаже са довољно простора, али им пружа привилегију да у њој нађу културно смирење и прилику за духовно залечење. Аутор ових редова сматра да добре библиотеке не чине дуги зидови нити полице, па ни богат

избор књига, већ склад могућности да скоро сваки појединац уласком у библиотеку добије нешто што изван тог простора не постоји.

Па тако и библиотека у Краљеву: постоји век и по, додуше с прекиди-ма као у случају већине градских библиотека у земљи, и својим суграђани-ма је важна. Она располаже натпросечном количином простора и добро познатом пословном и програмском политиком, за шта су заслужни њени запослени. Људски капитал је најважнији ресурс и ту библиотеке нису изузетак, па су сви корисници краљевачке Библиотеке и заинтересовани за њену прошлост објављивањем монографије добили и детаљну анализу о људима који су подизали установу протеклих 150 година, а нарочито у последњих седам деценија. Управо о томе говори књига *Век и ѿ Библиотеке у Краљеву*, о људима из Библиотеке, који су од установе створили бренд, према речима дугогодишње директорке Драгане Типсаревих.

Књига коју је уредила Емилија Димовска, а ауторски је потписује тим садашњих и бивших радника Библиотеке, представља прилог за културну историју Краљева. Фокус на рације је, међутим, на људима, на запосленима и корисницима Библиотеке, па се ова монографија може посматрати делимично и као прилог за низ индивидуалних биографија, као и колективни портрет Краљевчана од краја XIX до почетка XXI века. Колорну публикацију у тврдом повезу зналачки лепо и квалитетно графички је опремио Драган Пешић, оставивши свој препознатљив печат као и код других издања ове установе. Формат издања је квадратни, 22 центиметра, што је одређени тренд последњих година за монографије библиотека у Србији, док је обим непуних 400 страна. Штампане монографије о краљевачкој Библиотеци подржало је Министарство културе и информисања и она је објављена у тиражу од 500 примерака.

Емилија Димовска у првом поглављу *Град на раскрсници и у њему читалишће* поставља географски и историјски контекст садржаја књиге, где се, између осталог, сазнаје да је први писани траг о насељу на простору данашњег Краљева (до 1882. Карановца) из 1476. године, под именом Рудо Поље.

Следи поглавље *Читалишће у Карановцу*, ауторке Љиљане Жарковић, чији наслов указује да се овај део бави историјатом од оснивања прве карановачке читаонице 1868. године, па до 1882. године и промене имена места, међутим обрађен је период све до Првог светског рата. Важни датуми и подаци за овај период су следећи: *Правила* Читаонице су одобрена 30. маја 1873. године; попис инвентара из маја 1873. не говори да је Читаоница имала књига, већ углавном намештај, астале, клупе, фуруну са сулундари-ма, топломер, итд.; године 1874. Читаоница има 50 чланова који су плаћали

чланарину 40 гроша годишње; Општина није помагала Читаоницу, већ се ова издржавала од беседа и посела, на којима се прикупљао прилог; у 1874. години одржане су две беседе и једно село; од прикупљеног новца плаћана је кирија, куповане новине, огрев и друге потрепштине; Читаоница је штампала позивнице за беседе, па је из 1875. сачувана једна упућена „Г. Фердинанду, мајстору пинтеру у Чачку”.

Ово поглавље обрађује и грађу која је набављана крајем XIX века у малом провинцијском граду тадашње Србије, па је сачуван податак да су за Читаоницу набављане новине различите политичке оријентације, што говори о развијеној демократској свести оснивача, која је превазилазила тадашње ватрене дневнополитичке поделе у српском друштву. Године 1880. куповано је и напредњачко *Видело* и радикалска *Самоуџрава*, између десетак других наслова новина и периодике. Године 1881. отворена је у Карановцу Општинска читаоница, која је 1909. године имала 3.000 књига, а Краљево 2.500 становника. Вероватно услед одсуства извора и литературе на рација у овом поглављу нагло стиже до 1909. године, што је веома изражен проблем и код других јавних библиотека у Србији када су у питању сачувана архивска грађа и други извори за проучавање историјата установа пре Првог светског рата.

Треће поглавље *Чињалишће између два рата 1918–1941* потписује Наташа Антонијевић. У њему се наставља приказ најважнијих чињеница и детаља из прошлости установе, мада њихов број није велики, што указује и на врло тешке околности рада читаоница и библиотека у послератном Краљеву и Србији. Након Првог светског рата, у којем су Читаоница и њен књижни фонд уништени, у Краљеву је при школама постојало више читаоница или библиотека које су углавном биле отворене наставном особљу и ученицима. Важно је напоменути да је 1920. године основана и Жичка народна књижница, али о трајној библиотечкој установи у Краљеву, какве су данашње градске библиотеке, не може се говорити током међуратног периода, а слична ситуација била је и у суседном Чачку.

Емилија Димовска и Наташа Антонијевић обрадиле су период у историји Библиотеке од 1945 (када је рад Народне читаонице обновљен на необичан начин у једној соби хотела „Париз”) до 1973 (преломна година, када је отворена нова зграда Библиотеке), док Емилија Димовска потписује завршно историјско поглавље *Библиотека 1973–2018*. Као што је већ речено, приповест о личностима у великој мери обележава причу о историјату установе, и та приповест дата је на занимљив начин, суптилно критички, а на неким местима изношењем и директнијег става, док су саме ауторке у највећој мери отворено говориле и о контексту времена, без кога се не

може писати о прошлости. Стил приповедања прелази с времена на време од неутрално-хроничарског до субјективно-хумористичног, како се читалац приближава времену коме су и саме ауторке сведоци, као у наредном цитату о стању у Библиотеци и Краљеву 1992. године: „Шекуларац зна да матична делатност није креативан посао као пропаганда, али радници не знају да је укинута самоуправаљање, док Општина не зна где да нађе паре за Библиотеку, и нико не зна докле ће инфлација догурати.” Занимљиви су и делови текста који приказују критички став библиотекара о статусу Библиотеке у друштву и држави у деценијама после Другог светског рата, као и оцене да је период до 1973. године обележио ентузијазам, а након те године професионализам.

Хронологија установе чини први део књиге и на њу се наставља детаљна и богато илустрована прича о појединим одељењима Библиотеке, њиховом оснивању, раду, запосленима, програмима, корисницима и услугама. Весна Андријашевић пише о Одељењу за рад са корисницима, о Дечјем одељењу свој запис је оставио Милоје Радовић, Емилија Димовска се бавила Завичајним одељењем, док је функционисање Одељења периодике обрадила Весна Андријашевић. О издавачкој делатности, која се изузетно развила око часописа *Повеља* од 1985. године, писала је Ана Гвозденовић, а иста ауторка бавила се и културно-просветном делатношћу Библиотеке приказавши многобројне манифестације, програме, сусрете и културне активности који се организују захваљујући овој установи. Катарина Јаблановић писала је о раду Матичне службе, што је корисницима библиотека мање видљив стручни део посла, али неизоставан у циљу правилног рада и развоја сваке библиотеке.

Вредан пажње је и велики подухват да се у поглављу *Радници библиотеке* објаве основни биографски подаци о свим садашњим и бившим радницима установе од 1945. до 2018. године, почевши са директорима. Овај прилог су урадиле Наташа Антонијевић и Емилија Димовска.

Књигу затвара неколико интересантних прилога. Прво некадашњи директори говоре о Библиотеци, где се из пера и перспективе самих руководилаца може видети како изгледа развој једне установе, са свим узлетима и падовима и многобројним тешкоћама на том путу. Следи део *Писци Библиотеке*, који пружа биографске прилоге за све писце који су радили или и даље раде у установи, њих деветоро, што је несвакидашњи куриозитет, али и неоспоран ресурс високог квалитета за ову библиотеку. Писци Горан Петровић, Драган Хамовић, Дејан Вукићевић, Верослав Стефановић, Живорад Недељковић, Дејан Алексић, Гордана Тимотијевић, Милоје Радовић и Милош Милишић су на крају књиге објавили своје прозне и поетске

радове инспирисани установом културе коју су својим именом овенчали, али и која је њих такође уздигла и прославила, што чини и данас.

Књига пажљивим читаоцима нуди и детаље о томе како се добро води библиотека или организује посао, како се бори за кадрове, средства, простор или читаоце. Иако је јубиларног карактера, својим садржајем она пружа корисне и практичне информације колегама у сличним библиотекама, директорима установа, историчарима и другим истраживачима. У данашњем нимало повољном времену за културу и библиотечко-информациону делатност ова монографија преноси поруку о томе како се остварује мисија одличне библиотеке у Србији, док је у исто време и приручник за све који желе да даље уче и сазнају. Честитке за њено објављивање иду издавачу, ауторима, уреднику, садашњем и бившем руководству Библиотеке у Краљеву.